

Svjedočenja o revoluciji

(Uglješa Danilović, *Sjećanja I, II, III*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, NIŠRO »Oslobođenje« Sarajevo, »Svjetlost« Sarajevo, 1987)

Dr CVIJETIN RISTANOVIĆ

Trotomnim djelom *Sjećanja*, Uglješa Danilović je znatno doprinio obogaćivanju i upotpunjavanju slike o našoj revoluciji. On jednostavno i blisko govori o djetinjstvu i školovanju, uključivanju u napredni studentski pokret na Beogradskom univerzitetu, kao i o pristupanju SKOJ-u (1933) i KPJ (1935) u izuzetno složenim uslovima predratnog i ratnog perioda.

Obavljajući mnogobrojne partijske zadatke, Danilović je najznačajnije godine revolucionarnog rada proveo u Bosni i Hercegovini, pa su i njegova sjećanja uglavnom vezana za događaje koji su se tamo odigravali. Izdvajaju se njegove uspomene na održavanje dviju pokrajinskih konferencija KPJ za Bosnu i Hercegovinu (1938. i 1940. godine) na kojima su donete istorijski značajne odluke za nastavak partijskog rada na toj teritoriji.

Treća knjiga *Sjećanja* posebno je značajna jer je tu, prvi put u izvornom obliku objavljen Danilovićev *Ratni dnevnik*, kao značajan dokument koji govori kako o autoru tako i o njegovim saborcima i njihovim sudbinama u ratnom vihoru.

Uglješa Danilović se svojim trotomnim djelom *Sjećanja* svrstao među pisce i publiciste koji su, kao neposredni sudionici istorijskih događaja u prvoj fazi revolucije, doprinijeli da se slika o našoj revoluciji obogati i upotpuni i da se taj društveni preobražaj prikaže cjelovito i realno. Zadatak kompletiranja slike pripremanja i izvođenja revolucije autor je shvatio kao obavezu preživjelih revolucionara: »Ovim pisanjem želim da dam vlastito svjedočenje o tome kako su živjeli, šta su mislili i osjećali ljudi sredine u kojoj sam i ja bio. Sa svojih dvadeset godina prišao sam klasnom radničkom pokretu i stupio u njegovu ilegalnu organizaciju — Savez komunističke omladine. To opredjeljenje postalo je osnovni smisao moga života pa će stoga i ovo moje pisanje biti posvećeno prije svega razvoju revolucionarnog radničkog pokreta, narodnooslobodilačkoj bor-

bi i revoluciji u okviru znanja i iskustva jednog od učesnika tih istorijskih zbivanja.» (U. Danilović, *Sjećanja* I, str. 15.)

Tako shvaćena svrha memoarskog kazivanja odredila je autorov odnos prema izloženoj građi u kojoj središnje mjesto zauzima partijski i politički organizovan čovjek u procesu mijenjanja društvenih odnosa. Slijedeći opredjeljenja da govori kao komunista i učesnik revolucionarnog radničkog pokreta autor je u sve tri knjige *Sjećanja* pokazao kako je za njegovu generaciju služenje komunističkoj ideji bio i ostao smisao i svrha egzistencije.

Uspomene na period fizičkog i duhovnog rasta i sazrijevanja, kao i na vrijeme u kome su njegovi drugovi i on preuzimali i izvršavali složene partijske, političke i vojne zadatke, izložene su pregledno, uglavnom hronološkim redom. Predano služenje progresivnim ciljevima revolucije, kao idejna podloga Danilovićevih uspomena, objedinjuje ih u čvrstu, jedinstvenu cjelinu.

Školovanje i uključivanje u revolucionarni rad na Beogradskom univerzitetu

Djetinjstvo, školovanje, univerzitet, prva je knjiga *Sjećanja* i sastoji se iz dva po obimu nejednaka dijela. U prvom, kraćem dijelu, opisane su uspomene na djetinjstvo i školovanje u selu Gnionici i pohađanje bravarskog zanata u Odžaku, koji je završio u Beogradu, kao i večernju gimnaziju, što mu je omogućilo upis na Poljoprivredno-šumarski fakultet. U drugom, znatno obimnijem dijelu, autor govori o prvom susretu sa studentskom sredinom, o pristupanju naprednom studentskom pokretu na Beogradskom univerzitetu i uključivanju u rad studentskih organizacija i udruženja na Univerzitetu u vrijeme intenzivnog razvoja studentskog pokreta u školskoj 1933/34. godini. Slijede kazivanja o prvim sukobima studenata sa tadašnjim režimom, osnivanju višegradskog koncentracionog logora za neposlušne studente, među kojima se 1935. i on našao. U nastavku govori o političkim akcijama studenata od 1935. do 1937. godine, reakcijama studentske organizacije na međunarodna zbivanja, posebno na španski građanski rat i pružanje pomoći španskom narodu u borbi protiv fašizma, kao i o radu studentskih udruženja na Beogradskom univerzitetu. Posebno mjesto u toj knjizi posvećeno je radu univerzitetske organizacije SKOJ-a jer je u vrijeme studija Danilović postao član SKOJ-a (1933) i član KPJ (1935).

Mada su sjećanja na politički rad u studentskim godinama data pomalo i sentimentalno, ipak predstavljaju viđenje neposrednog

učesnika tih zbivanja i zato umnogome obogaćuju sliku aktivnosti napredne studentske omladine u tom burnom periodu razvoja studentske skojevske organizacije. Bez obzira na to što su o tadašnjem studentskom pokretu na Beogradskom univerzitetu date brojne ocjene, Danilovićeva sjećanja u riznici podataka o tim događajima prilažu i mnogo do sada nepoznatih činjenica. U prezentiranju događaja autor se trudio da ga sentimentalna veza sa tom generacijom studenata ne odvede u subjektivizam i pristrasnost. Takođe, priznaje da se nekih događaja i imena ne sjeća, a za neke kaže da ih dovoljno ne poznaje i zato o njima ne može kompetentno da sudi.

*Vrijeme obnove partijskih organizacija
u Bosni i Hercegovini*

Dvije su tematske cjeline i u drugoj knjizi *Sjećanja*. U prvoj je opisan istorijat formiranja KPJ za Bosnu i Hercegovinu i udarac koji je Partiji nanijela šestojanuarska diktatura, a u drugoj sjećanja na proces obnavljanja partijske organizacije u Bosni i Hercegovini u 1938. godini i daljnje aktivnosti Partije na pripremama za predstojeće događaje u narodnooslobodilačkom ratu.

Prvi dio te knjige hronološki se ne uklapa u vrijeme Danilovićevog rada na organizovanju i obnavljanju partijske organizacije u Bosni i Hercegovini i postavlja se pitanje zašto se autor *Sjećanja* zadržava na periodu formiranja KPJ u Bosni i Hercegovini i fazama kroz koje je ta partijska organizacija prošla, kad on u tome objektivno nije mogao da učestvuje. Razlozi su u težnji autora da pokaže šta je sve KPJ preživjela i pod kakvim je uslovima djelovala prije nego što je njegova generacija stupila na političku scenu. Ovaj dio knjige pisan je na osnovu istoriografske literature, arhivske građe i sjećanja drugih revolucionara i u njemu je dobro osvijetljen rad KPJ u ilegalnim uslovima, posebno specifičnosti u kojima je djelovala KPJ za Bosnu i Hercegovinu.

Upravo zato što se ova knjiga sastoji iz dijela pisanog na osnovu literature i arhivske građe i onog koji je plod autorovih doživljaja, ona ne djeluje koherentno. Znatno je zanimljiviji dio knjige u kojemu autor opisuje događaje u kojima je i sam učestvovao. Rad KPJ u Bosni i Hercegovini od 1938. do 1941. godine je, i do danas, u literaturi nedovoljno osvijetljen, pa je zato Danilovićovo kazivanje o tom periodu dragocjeno. U nedostatku istorijskih dokumenata o nekim značajnijim događajima iz istorije KP za Bosnu i Hercego-

vinu, sjećanja učesnika ponekad predstavljaju jedini izvor saznanja za formiranje sudova i donošenje ocjena o tim događajima.

Dobivši zadatak od CK KPJ da od kraja 1937. godine pređe na partijski rad u Bosnu i Hercegovinu (gdje je ostao do završetka narodnooslobodilačke borbe), Danilović izbliza prati rad partijskih organizacija u Bosni i Hercegovini i o njemu piše meritorno, dokumentovano i objektivno. Iz autorovih sjećanja saznajemo kakvo je bilo stanje u partijskoj organizaciji u Sarajevu 1937. godine i o obnovi ilegalne organizacije i političkog rada u Sarajevu 1938. i 1939. godine, zatim o radu partijske organizacije u Mostaru i partijske organizacije u Banjaluci od 1938. do 1940. godine, kao i partijske organizacije u Tuzli od 1937. do 1941. godine. Opisana su dva značajna događaja iz rada KP u Bosni i Hercegovini — Četvrta pokrajinska konferencija 1938. i Peta pokrajinska konferencija 1940. godine. Opisano je, takođe, i djelovanje Pokrajinskog komiteta KP za Bosnu i Hercegovinu između te dvije konferencije i njegova povezanost sa Centralnim komitetom KPJ, Zemaljsko partijsko savjetovanje u Sloveniji 1939. godine, kao i mnoga pitanja iz unutrašnje i vanjske politike kojim se bavio Pokrajinski komitet i organizacije KP u Bosni i Hercegovini u tom vremenu.

Pošto je i odrastao u Bosni, Danilović je dobro poznao društvene i političke prilike u tom dijelu naše zemlje i znalački ih objašnjavao, ističući da se partijski rad u Bosni i Hercegovini morao saobražavati sa tim specifičnim prilikama i da se politički uticaj u masama mogao postići samo uz uvažavanje tih specifičnosti.

U drugoj knjizi *Sjećanja* dva je pitanja težišno razmatrao. To su provale u organizacije i rukovodstva KPJ za Bosnu i Hercegovinu (1929, 1932. i 1936) i nacionalni odnosi. Autor u tom dijelu *Sjećanja* obrađuje i druga pitanja iz rada partijskih organa i organizacija kao što su: rad komunista u sindikatima, stranke radnog naroda, rad KPJ na liniji narodnog fronta među omladinom i ženama, nacionalne i nacionalističke organizacije u Bosni i Hercegovini, promjene na međunarodnoj sceni u periodu od 1938. do 1940. godine i produbljevanje političke krize u zemlji. Posljednje poglavlje *U đlačkom bataljonu u Mariboru — aprilski rat* izdvaja se zanimljivošću i svježinom memoarskog kazivanja. U njemu je živo i slikovito evocirao sjećanje na služenje kadrovskog roka u Mariboru, na sumorno vrijeme neposredno pred sklapanje Trojnog pakta, na brzi slom Kraljevine Jugoslavije i rasulo koje nastaje nakon kapitulacije vojske i okupacije zemlje.

Iako se u dijelu druge knjige opisuju događaji kojima autor nije prisustvovao, ona je ipak vrlo zanimljivo i vrijedno štivo. Zanimljivo zbog toga što je Danilović suhoparnu materiju izložio plastično, a vrijedno zato što o razvoju i djelovanju partijske organizacije u Bosni i Hercegovini piše čovjek koji je bio u samoj žiži većeg broja tih događaja i koji je, kao partijski rukovodilac, bio jedan od kreatora njene politike.

*Pripreme za ustanak i učešće u
narodnooslobodilačkom ratu*

Danilovićeva sjećanja vezana za period priprema ustanka i izvođenja oružanog dijela revolucije ujedno su i najvrijedniji dio ove trilogije. I treća knjiga *Sjećanja* sastoji se od dva dijela. Prvi dio čini sedam većih članaka u kojima su seriozno obrađeni pripreme za ustanak i početak ustanka u istočnoj Bosni, kao i vojno-politička situacija na tom terenu u prvih petnaest ratnih mjeseci. Drugi dio knjige je originalni autorov ratni dnevnik, koji je sada prvi put objavljen. Dragocjenost ratnog dnevnika je u tome što on predstavlja izvorni dokumenat o skoro dvogodišnjim doživljajima autora i jedinica sa kojima se u to vrijeme borio.

Prvi dio te knjige govori o sudbonosnim danima nakon okupacije zemlje i o tadašnjem radu Pokrajinskog komiteta KPJ za Bosnu i Hercegovinu, posebno naglašavajući dvije sjednice Pokrajinskog komiteta — prvu, održanu 23. juna 1941. godine na kojoj je razmatrana politička situacija u zemlji nakon napada Njemačke na Sovjetski Savez i drugu, od 13. jula 1941. godine na kojoj su članovi Pokrajinskog komiteta upoznati sa odlukom Politbiroa Centralnog komiteta KPJ o dizanju ustanka. U nastavku se govori o specifičnostima ustanka u Hercegovini, gdje je autor bio početkom septembra 1941. godine. Danilović je takođe vrlo detaljno analizirao početak i razvoj ustanka u tuzlanskoj i sarajevskoj oblasti gdje se kao vojni i partijski rukovodilac nalazio u početku narodnooslobodilačkog rata. U ovom dijelu knjige je i širi osvrt na Pokrajinsko partijsko savjetovanje u Ivančićima, analiza problema saradnje sa četnicima u istočnoj Bosni, te formiranje, manevri i borbe Šeste proleterske istočnobosanske narodnooslobodilačke udarne brigade.

Opisi događaja u trećoj knjizi su analitički zreli i potkrijepljeni brojnim činjenicama iz istorijskih izvora. Autor je iznio svoje viđenje tih zbivanja, koristeći prvenstveno stvarne događaje, ali i arhivsku

građu, kao i saznanja drugih autora koji su o tome već pisali. U ocjenjivanju tih događaja Danilović se uvijek ne slaže sa drugim autorima, ali pokazuje i razumijevanje za mogućna drugačija viđenja tako složenih pitanja kakva je nametao rat u jednoj višenacionalnoj sredini.

Ratni dnevnik

Ratni dnevnik je najvrijedniji dio u trotomnom Danilovićevom memoarskom djelu. On ne samo da potvrđuje da je Danilović ostao konzistentan u svojim političkim uvjerenjima i ocjenama događaja iz predratnog i ratnog perioda već i da štošta od onoga što se nalazi u djelima drugih autora, kao naknadna slika rata, nije fraza već istina.

Mada je prvi dio *Ratnog dnevnika* (vođenog od kraja maja ili početka juna 1942. godine do januara 1943. godine) nestao u toku pete neprijateljske ofanzive, i sačuvani dio je dovoljan da snagom činjenica pokaže šta se sve moralo podnijeti u toku narodnooslobodilačkog rata i kako su se događaji prelamali u svijesti jednog od organizatora ustanka i vojnog i političkog rukovodioca u narodnooslobodilačkom ratu. Gotovo da nema nijednog važnijeg pitanja iz ustanka i revolucije koje se nije našlo na stranicama Danilovićevog *Dnevnika*. Navešćemo samo neka krupnija pitanja da bismo ukazali na bogatstvo njegove tematike: partijsko-politički rad u partizanskim jedinicama na terenu istočne Bosne, organizacija i snabdijevanje jedinica, dramatične borbe na Sutjesci i tragedije pojedinaca i cijelih ratnih jedinica, borbe protiv okupatora i kvislinga u istočnoj Bosni i Hercegovini, oslobađanje pojedinih mjesta i organizovanje života na slobodnoj teritoriji, rad narodnooslobodilačkih odbora i njihov doprinos vođenju borbe protiv okupatora i domaćih izdajnika, kretanje i borbe Šeste proleterske istočnobosanske brigade, putovanje vijećnika iz Hercegovine na II zasjedanje AVNOJ-a koje je predvodio Uglješa Danilović, Prvo i Drugo zasjedanje ZAVNOBIH-a, kao i rasuđivanje o spoljnopolitičkim događajima i njihovom odrazu na zbivanja u našoj zemlji.

Da bi se objavio *Ratni dnevnik* u izvornom obliku poslije 45 godina trebalo je dosta hrabrosti, jer se od tog doba mnogo šta izmijenilo. Međutim, autor dnevnika bio je svjestan da samo cjelovit tekst za današnjeg čitaoca može imati draži i zato se i odlučio da u *Sjećanjima* objavi gotovo sve što je u ratnim godinama iz dana u dan zapisivao. Tu su prvi put izneseni podaci o uspjesima i neuspjesima nekih partizanskih jedinica, o pravim i pogrešnim potezima

pojedinih vojnih i političkih rukovodstava na terenu Bosne i Hercegovine, o razlikama u procjeni vojno-političkog stanja u pojedinim prilikama. Bez obzira na to kako će se shvatiti autorovo nastojanje da skine veo tajne sa nekih ratnih događaja i odnosâ između pojedinih vojnih i političkih rukovodilaca na terenu Bosne i Hercegovine, namjera mu je čista i plemenita; on želi da pokaže da su revoluciju vodili ljudi sa velikom odgovornošću, da je nesporazuma među njima moralo biti, a i greške koje su ponekad činjene u procjeni situacije takođe su bile neizbježne. Složeno ratno vrijeme nikome nije nudilo gotova rješenja i trebalo je ulagati ogromnu energiju da se pronađu ona koja su najbolja ili najprihvatljivija za datu situaciju, a da se pri tome ne iznevjeri linija Partije. Pred kraj *Dnevnika* autor zapisuje kritičku opasku o sjednici Predsjedništva ZAVNOBIH-a. Bilježeći da je u drugom dijelu sjednice Vojislav Kecmanović Đedo potpuno začutao (pošto je u prvom dijelu sjednice nekoliko njegovih prijedloga odbačeno), Danilović daje vlastitu ocjenu toka sjednice: »Nezavisno od toga meni se takođe nije svidio tok sjednice. Čini mi se da mi sprovodimo jednu vrlo lošu praksu na pretresima i diskusijama. Pretresamo i raspravljamo sitne stvari, a svako ozbiljnije pitanje zaobilazimo. Karakteristično je da su sva pitanja, koja su bila u referatu za rješavanje, odložena — ostala otvorena« (*Sjećanje, III, str. 494*).

Bespoštedni kritičan odnos prema svemu što je bilo negativno i što je usporavalo dinamiku revolucionarnih promjena, pa i prema sebi kao akteru tih promjena, potvrđuje da je Danilović kritiku i samokritiku prihvatao i sprovodio kao princip imanentan partijskom radu i ponašanju.

U okvirima činjenica

U oživljavanju sjećanja na revolucionarni radnički pokret, partijsko-politički rad i učešće u narodnooslobodilačkom ratu Danilović je polazio od činjenica i dokumenata. Stoga i kada bilježi vlastita zapažanja i kritičke opaske o pojavama i događajima i kada formira sudove o ljudima i odlukama koje su u datim situacijama donosili, to čini vrlo oprezno, koristeći se argumentima i nepobitnim dokazima. U procjeni ljudskih postupaka pokazuje širinu i toleranciju. Međutim, kada su u pitanju zločinačka ponašanja okupatora i njegovih sluga, Danilović je bespoštedan u njihovoj osudi, ali sagledava društvenu suštinu zločina i otkriva njegovu genezu u klasnoj svijesti njegovih izvršilaca.

Danilović ne posvećuje osobitu pažnju formi svojih sjećanja. Izlaže ih hronološkom naracijom, jednostavnim jezikom i stilom. Događaje i likove daje deskriptivno. Nešto više pažnje posvetio je opisu nekolicine likova sa kojima je prisnije sarađivao u naprednom studentskom pokretu, u godinama neposredno pred rat i u toku revolucije. U opisu likova pisac je metodski nedosljedan; jedne opisuje usputno uz hronološko praćenje događaja, dok drugima posvećuje i poseban prostor. Karakteri likova nisu prikazani razvojno, već su obično izkazivani na jednom mjestu, tako da se tako iskazane karakteristike lika duže ne pamte.

Mada je Danilović, naročito u toku rata, često boravio u prirodi, on je gotovo i ne opaža. Ponegdje samo kratko bilježi (naročito u *Dnevniku*) vremenske nepogode koje prate borce na dugim i teškim marševima: velika hladnoća, dubok snijeg, magla, pljusak i sl. Izuzetak u tom pogledu čini samo jedan cjelovitiji opis panorame Sarajeva u zimskom danu, zapamćen pri prvom susretu sa ovim gradom. Međutim, i ovaj usamljeni opis predstavlja Danilovića kao čovjeka koji može da zapazi detalj i koji umije da izrazi to što se pred njim pojavljuje kao nešto lijepo i uzbudljivo. Većem literalnom dometu naročito se približavaju Danilovićeva kazivanja u onim prilikama kada se njegova pažnja koncentriše na detalj, na neki sitan doživljaj kojim se slikovito oživljava dah prošlog vremena, tj. atmosfera nekih događaja. Takvih detalja ima dosta u *Ratnom dnevniku*, a posebno u dijelu pod naslovom *U bici na Sutjesci*. Detalji u *Dnevniku* najviše doprinose da čitalac i danas snažno doživljava kolektivne i pojedinačne drame ljudi u ratu.

*

Pri analitičkom pristupu Danilovićevim *Sjećanjima* mora se uzeti u obzir njihova dokumentarna vrijednost, autentičnost svjedočenja i neposrednost pouke i poruke koje pruža jedan od neposrednih organizatora ustanka i rukovodilaca iz narodnooslobodilačkog rata. Danilovićeva viđenja rada KPJ za Bosnu i Hercegovinu u periodu između dva rata i u toku narodnooslobodilačke borbe predstavljaju do sada svakako najiscrpniju i najcjelovitiju hroniku partijsko-političke aktivnosti u Bosni i Hercegovini u tom vremenu. Njegova svjedočenja su pouzdana jer je on bio učesnik i protagonist nekih najvažnijih događaja naše novije istorije.

Kao preživjeli učesnik tih zbivanja, Danilović je ostavio dragocjene podatke o prilikama u kojima su se začinjali snovi, rađale velike ideje i odigrali važni istorijski događaji. Posebno su značajna sjećanja na događaje koji su bili presudni za konstituisanje Bosne i Hercegovine kao samostalne jedinice u sastavu nove federativne jugoslovenske zajednice. Pisana ljudski iskreno i vrlo popularnim jezikom, ova kazivanja će sigurno naći put do čitalaca.

SUMMARY

EVIDENCE ON REVOLUTION

(Uglješa Danilović, *Sjećanja* (Reminiscences), Vojnoizdavački i novinski centar Belgrade, NIŠRO »Oslobođenje«, Sarajevo, »Svjetlost«, Sarajevo, 1987)

By his three-volumed work *Sjećanja*, Uglješa Danilović made a significant contribution to the enrichment and completion of the image of our revolution. He talks simply and intimately of his childhood and education years, of his joining the progressive students' movement in the Belgrade University, the League of Communist Youth of Yugoslavia (1933) and the Communist Party of Yugoslavia (1935) in extremely complex conditions of the pre and post-war periods.

Disharging numerous Party duties and missions, Danilović spent his most significant years of revolutionary work in Bosnia and Herzegovina and therefore his reminiscences pertain mostly to events that took place there. More pronounced are his reminiscences on two provincial conferences of CPY for Bosnia and Herzegovina (held in 1938 and 1940) at which historical decisions for continuation of Party work in these regions were taken.

The third volume of *Sjećanja* is particularly significant since it contains the first publication of his war diary — a significant document portraying both its author and his fellow-fighters as well as their destinies in the war whirlwind.

RESUME

TEMOIGNAGES SUR LA REVOLUTION

(Uglješa Danilović, *Sjećanja*, Vojnoizdavački i novinski centar Beograd, NIŠRO »Oslobođenje Sarajevo, »Svjetlost« Sarajevo, 1987)

Par son livre en trois volumes *Les mémoires*, Uglješa Danilović a considérablement contribué à enrichir et à compléter l'image de notre révolution. En de termes simples et chaleureux il relate son enfance et

ses études, y compris le mouvement étudiant progressiste à l'université de Belgrade, ainsi que son adhésion à l'UJCY (1933) et au PCY (1935), dans les conditions extrêmement difficiles d'avant guerre et de guerre.

Exerçant différentes et nombreuses missions confiées par le Parti, Danilović a passé le gros de ses activités de révolutionnaire en Bosnie et Herzégovine, c'est pourquoi ses mémoires rapportent les événements qui s'y sont déroulés. A signaler particulièrement ses souvenirs des deux conférences provinciales du PCY pour la Bosnie et Herzégovine (1938 et 1940) où furent adoptées les décisions importantes historiques pour la continuation de l'activité du Parti dans ce territoire.

Le troisième volume des *Mémoires* est surtout important car il rapporte, pour une première fois et sous sa forme originale, Le journal de guerre de Danilović, document important du fait qu'il témoigne tant de son Auteur que de ses compagnons d'arme et de leurs destinées en pleine guerre.

РЕЗЮМЕ

СВИДЕТЕЛЬСТВА О РЕВОЛЮЦИИ

(Угleshа Данилович, *Воспоминания*, Војноиздавачки и новински центар, Белград, НИШРО „Ослобођење, Сараево, „Свјетлост“, Сараево, 1987)

Трехтомным произведеием *Воспоминания* Угleshа Данилович внес значительный вклад в обогащение и пополнение картины о нашей революции. Просто и близко он говорит о детстве и обучении, включении в передовое студенческое движение в Белградском университете, а также о вступлении в Союз коммунистической молодежи Югославии (1933) и КПЮ (1935) и о исключительно сложных условиях довоенного и военного периодов.

Выполняя многочисленные партийные задачи, Данилович провел самые значительные годы революционной деятельности в Боснии и Герцеговине, и поэтому его воспоминания преимущественно связаны с событиями, которые там происходили. Видеяются его воспоминания о проведении двух краевых конференции КПЮ для Боснии и Герцеговины (1938 и 1940 гг.), на которых приняты исторические решения для продолжения партийной работы в этом районе.

Особо значительной является третья книга „Воспоминаний“, ибо в ней впервые в подлинной форме публикуется Военный дневник Даниловича, как важный документ, свидетельствующий об авторе и его соратниках, об их судьбах в вихре войны.